लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिका

गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७५

लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

चराङ, मुस्ताङ

गण्डकी प्रदेश, नेपाल

२०७५

गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७५

प्रस्तावना :

लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिका क्षेत्रमा आइपर्ने प्राकृतिक तथा मानव निर्मित विपदलाई व्यवस्थापन गर्नको लागि उद्दार गर्न, राहत तथा क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन, निर्माण कार्य गर्ने सम्वन्धमा कोष सञ्चालन गर्न गाउँ कार्यपालिकाबाट मिति २०७५।०२।२५ मा स्वीकृत भई यो कार्यविधि जारी गरिएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः

१.१ यो कार्यविधिको नाम "गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७५" हुनेछ ।

१.२ यो कार्यविधि गाउँ कार्यपालिकाले स्वीकृत गरेको मिति देखि लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा-

क) 'विपद् व्यवस्थापन' भन्नाले प्राकृतिक प्रकोपको कारण वा मानव निर्मित गल्तीका कारण हुने दुर्घटना, धनजनको क्षति जुन मानव नियन्त्रणभन्दा वाहिर हुन्छ सो लाई न्युनीकरण, प्रतिकार्य र पुनर्लाभ सम्वन्धी कार्य सम्झनुपर्छ ।

ख) 'विपद् व्यवस्थापन कोष' भन्नाले गाउँपालिका क्षेत्र भित्र हुनसक्ने विपद्को पूर्व तयारी, न्यूनीकरण तथा रोकथाम गर्ने, विपद् भैसकेपछि सोको व्यवस्थापन सम्वन्धमा गरिने प्रतिकार्य र पुनर्लाभ सम्वन्धी सम्पूर्ण कार्यहरुको लागि गाउँपालिकाले विनियोजन गरेको रकमको कोष सम्झनुपर्छ ।

ग) 'आन्तरिक स्रोत' गाउँसभाले आन्तरिक भनी तोकेको स्रोत रकमलाई सम्झनुपर्छ ।

घ) 'धनजन' भन्नाले व्यक्ति तथा निजको घर, जग्गा, वस्तुभाउ, कृषि उत्पादन, पैसा, सुन चाँदी लगायत चल अचल सम्पत्ती सम्झनुपर्छ ।

ङ) 'क्षतिपूर्ति' भन्नाले विपद्का कारण भएको भौतिक तथा मानवीय क्षतिवापत उपलब्ध गराइने आर्थिक, भौतिक सहयोग तथा निर्माण कार्यलाई सम्झनुपर्छ ।

च) 'उद्दार' भन्नाले प्राकृतिक तथा मानवीय प्रकोपको कारण आउनसक्ने वा आएको जोखिम तथा क्षतिबाट वचाउने कार्यलाई सम्झनुपर्छ

छ) 'राहत' भन्नाले विपत्ती आइसकेपछि सोबाट वचाउन तथा जनजीवन सहज पार्न गरिने आर्थिक तथा भौतिक सहयोगलाई सम्झनुपर्छ ।

ज) 'प्राविधिक' भन्नाले गाउँपालिकाका इन्जिनियरिङ सेवाका कर्मचारी सम्झनुपर्छ ।

झ) 'स्टिमेट' भन्नाले विपद्को सम्भावित जोखिम तथा भएको क्षतिको मूल्यांकनको प्राविधिक स्टिमेटलाई सम्झनुपर्छ ।

झ) 'अनुगमन तथा मूल्यांकन' भन्नाले अधिकार प्राप्त अधिकारीले विपद्बाट हुन सक्ने र भएका घटनाहरु र सो सँग सम्वन्धित कार्यको अनुगमन तथा मूल्यांकन सम्झनुपर्छ ।

ञ) 'गाउँपालिका' भन्नाले लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिका सम्झनुपर्छ ।

च) 'गाउँ कार्यपालिका' भन्नाले लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय सम्झनुपर्छ ।

ज) 'गाउँसभा' भन्नाले लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिकाको गाउँसभा सम्झनुपर्छ ।

ज) 'गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति' भन्नाले लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँपालिकाको लागि विपद् व्यवस्थापन कार्य गर्ने समितिलाई सम्झनुपर्छ ।

च) अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडाध्यक्ष, वडा समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिव, लेखा प्रमुख' लगायत अन्य प्रचलित शब्दहरु स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ तथा अन्य प्रचलित कानुनमा परिभाषित गरेअनुसार हुनेछ ।

३. **विपद् रोक्न पूर्व तयारी** : गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र आउनसक्ने सम्भावित विपद्का घटनाहरु तथा जोखिमहरु पहिचान गरी सोको रोकथाम गर्ने र घटना घटिसकेपछिको व्यवस्थापनको लागि पूर्व तयारीहरु गर्ने योजनाहरु बनाई गाउँ कार्यपालिकाबाट विपद् व्यवस्थापन कोषबाट खर्च हुने गरी पारित गरी लागु गर्नुपर्नेछ ।

४. **जनसहभागिता जुटाउनुपर्ने** : विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी तथा घटित् घटनाको व्यवस्थापन गर्न सम्भव भएसम्म जनहसभागिता जुटाउनुपर्नेछ ।

५. **वडा कार्यालयको पूर्व तयारी योजना** : प्रत्येक वडा कार्यालयले गाउँ कार्यपालिका तथा गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति सँग समन्वय गरी आफ्नो क्षेत्रभित्र आउनसक्ने सम्भावित विपद्का घटनाहरु पहिचान गरी सोको रोकथाम गर्ने र घट्ने घटनाको व्यवस्थापनको लागि आफैले कार्यान्वयन गर्न सक्ने र गाउँ कार्यपालिकाले गर्नुपर्ने भनी कार्ययोजना वनाई गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

६. **पूर्व तयारीमा खर्च** : १) गाउँ कार्यपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र विपद्को सम्भावित जोखिम रहेको क्षेत्र आफैले अनुगमन गरी वा कुनै व्यक्तिले दिएको निवेदनको आधारमा पहिचान गर्नसक्नेछ । पहिचान पश्चात गर्नुपर्ने कामहरु र सो वापत लाग्ने खर्चको योजना वनाई गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिबाट अनुमोदन गरी गाउँ कार्यपालिकामा पेश गर्नेछ र पारित भएपछि सोको अनुगमन तथा स्टिमेटको आधारमा यस कोषबाट खर्च भुक्तानी उपलब्ध हुनेछ ।

७. **विपद् घटना घट्दाको वखत र घटिसकेपछिको कार्यः** १)गाउँपालिका क्षेत्रमा विपद्का घटना घटिसकेपटि सम्वन्धित व्यक्ति तथा समूहले उद्दार, राहत तथा क्षतिपूर्ति, निर्माण कार्यको लागि मैखिक वा लिखित निवेदन वडा कार्यालयमा दिनुपर्नेछ । सो सम्वन्धमा वडा कार्यालयले अनुगमन गरी उद्दार,

राहत तथा क्षतिपूर्ति, निर्माण कार्यको लागि निवेदन सहित सिफारिस गरी विपद् व्यवस्थापन समितिमा पठाउनुपर्नेछ । उक्त विषय गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिको सिफारिस समेतको आधारमा गाउँ कार्यपालिकाको वैठकले पारित गरेमा प्राविधिक स्टिमेट, विल भरपाई र अनुगमन प्रतिवेदनको आधारमा विपद् व्यवस्थापन कोषबाट सहयोग रकम तथा भौतिक सामाग्री उपलब्ध गराइनेछ ।

२) प्राकृति तथा मानवीय कारणले विपद्का घटना भई तत्काल उद्दार गर्नुपर्ने भएमा, राहत रकम वा भौतिक सामाग्री उपलब्ध गराउन पर्ने भएमा, निर्माण कार्य गर्नुपर्ने भएमा गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र वडा अध्यक्षको निर्देशनमा उद्दार कार्य तथा राहत वितरण गर्न सकिनेछ । सो कार्य गर्दा तत्काल आर्थिक खर्च तथा भौतिक सामाग्री, डोजर, जीप लगायत सवारी साधन आवश्यक पर्ने भएमा गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ । यसरी व्यवस्थापन गर्दा लागेको खर्च तथा भएको कार्य सम्वन्धमा विपद् व्यवस्थापन समितिबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी सिफारिस र प्राविधिकको स्टिमेट आवश्यक पर्ने अवस्थामा सो समेतको आधारमा गाउँ कार्यपालिकाको वैठकले अनुमोदन गर्नसक्नेछ ।

८.**सामाग्री खरिद गरी स्टोर गर्न सक्ने तथा तालिम सञ्चालन गर्ने :** गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले विपद् व्यवस्थापनको लागि पारित भएको योजनाअनुसार आवश्यक सामाग्रीहरु खरिद गरी गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, वडा कार्यालय तथा अन्य उपयुक्त स्थानमा स्टोर गरी तयारी अवस्थामा राख्न सक्नेछ । विपद्का जोखिम न्युन गर्न तथ घटना घटेपछि उद्दार राहत कार्य सञ्चालन गर्ने सम्वन्धी तालिम, गोष्ठी, अन्तरक्रिया तथा जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

९.**विपद व्यवस्थापन समिति :** यस गाउँपालिकाको गाउँ कार्यपालिका अन्तरगत रहने गरी गाउँपालिकाको अध्यक्षको अध्यक्षतामा निम्नानुसार सदस्य भएको गाउँपालिका विपद व्यवस्थापन समितिको गठन गर्नुपर्नेछ ।

गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापपन समिति

गाउँपालिका अध्यक्ष :	अध्यक्ष
गाउँपालिका उपाध्यक्ष :	सदस्य
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत :	सदस्य
सम्वन्धित वडाका वडाध्यक्ष :	सदस्य
गाउँपालिका केन्द्रमा रहेको प्रहरी प्रमुख वा प्रतिनीधि :	सदस्य
गाउँपालिकास्तरीय संघसस्थाका प्रमुख वा प्रतिनीधि :	सदस्य
गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन शाखा हेर्ने कर्मचारी :	सदस्य सचिव

१०.**समितिको जिम्मेवारी, काम कर्तव्य र अधिकार :** १) गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समिति तथा त्यसका सदस्यहरुको जिम्मेवारी, काम कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुनेछ :

क) गाउँपालिका भित्र सम्भाव्य जोखिम तथा विपद् वारेमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।

ख) सम्भावित जोखिमपूर्ण स्थानहरुको पहिचान गरी Risk assement तथा Hazard mapping गर्ने ।

ग) विपद् व्यवस्थापन कार्ययोजना तयार पार्ने तथा लागु गर्ने ।

घ) विपद्का घटना भइसकेपछि सो स्थानको अनुगमन तथा क्षतिपूर्तिको खर्च, राहत दिनुपर्ने भए सो खर्चको अनुमान गर्ने, सरोकारवाला पक्षको भेला गराई मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने भएमा समिति गठन गरी कार्य सुरु गर्न लगाउने ।

ङ) राहत तथा क्षतिपूर्तिको लागि निवेदन आएमा अनुगमन तथा विल भरपाई स्टिमेट समेत अधारमानी भुक्तानीको सिफारिस गर्ने ।

च) विपद्का घटना घटेपश्चात तत्काल उद्दार गरी राहत वितरण गर्नुपर्ने भएमा सक्रिय भई कार्य गर्ने ।

छ) समितिको वैठक कम्तीमा चौमासिक रुपमा नियमित वस्नेछ भने आवश्यकता अनुसार जुनसुकै वेला वस्न सक्नेछ ।

११. विपद् व्यवस्थापन कोषबाट भुक्तानी दिने : १) गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयले गाउँसभा तथा गाउँ कार्यपालिकाले पारित गरेका विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धी योजना कार्यान्वयन तथा खरिद कार्यको लागि नियमानुसार विपद् व्यवस्थापन कोषबाट भुक्तानी गर्न सक्नेछ ।

१) गाउँपालिका क्षेत्रभित्र प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले भएका विपद्का घटनाहरु घटिसकेपछि तत्काल उद्दार र राहत कार्य गर्नुपर्ने भएमा यस कार्यविधिको खण्ड ७(२) बमोजिम राहत तथा क्षतिपूर्तिको लागि तोकिएको व्यक्ति वा समूहलाई २५ हजार सम्म चेक वा नगदै भुक्तानी दिन सकिनेछ । भौतिक सामाग्री, डोजर, जीप, ट्याक्टर, ट्रक लगायत सवारी साधन प्रयोग गरे वापत लाग्ने खर्च विल भरपाई बमोजिम भुक्तानी दिन सकिनेछ ।

३) अन्य अवस्थामा विपद्का घटनाहरु घटेपछि सम्वन्धित वडाका वडाध्यक्ष वा निजले तोकेको समितिका सदस्य वा गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यको उपस्थितिमा सरोकारवाला पक्षहरुलाई राखी घटनाको अनुगमन मूल्यांकन गरी राहत, क्षर्तिपूर्ति, मर्मत वा निर्माण कार्य के गर्नुपर्ने हो सोको निर्णय गर्नुपर्नेछ । सो भेलाले व्यक्ति वा समूह कसका नाउँमा राहत वा क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउनुपर्ने हो तोक्नुपर्नेछ भने निर्माण कार्यको लागि सम्वन्धित सरोकारवाला रहने कम्तीमा पाँच जनाको समिति गठन गरी कार्य सुरुवात गराउनुपर्नेछ ।

यसरी तोकिएको आधारमा सो व्यक्ति वा समूह तथा समितिले कार्य सुरु गर्न वा सम्पन्न भएपछि भुक्तानीको लागि निवेदन दिएमा सम्वन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस सहित निवेदन गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिमा पठाउनुपर्नेछ र सो समितिको सिफारिस अनुसार गाउँ कार्यपालिकाले निर्णय गरी माथि उल्लेखित प्रक्रियाहरु पुरा गरी २५ हजार सम्म भेलाले तोकेको सम्वन्धित व्यक्ति वा समितिलाई चेक वा नगद सिधै भुक्तानी गर्न सकिनेछ । सो भन्दा माथि १ लाख सम्म भेलाले तोकेको

व्यक्ति वा समूहको खातामा भुक्तानी गर्न सक्नेछ । एक लाख भन्दा वढि भुक्तानी दिदा कार्य सम्पन्न गर्ने समिति वा सो सँग सम्वन्ध राख्ने उपभोक्ता समितिको खातामा भुक्तानी दिन सकिनेछ ।

४) प्राकृतिक वा मानवीय कारणले विपद्का घटना भई मानिसको मृत्यु भएमा गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन समितिको सिफारिस अनुसार प्रति मृतक रु २०,०००। र खाद्यान्न तथा लत्ताकपडा व्यवस्था गर्नुपर्ने भएमा प्रति परिवार रु ५०००। उपलब्ध गराउन सकिनेछ । साथै सो समितिको सिफारिसमा गाउँपालिकाले खरिद गरेका खाद्यान्न, लत्ताकपडा लगायत अन्य भौतिक सामाग्री समेत उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

५) विपद्का घटना घटेको ३५ दिनभित्र गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयमा राहत तथा क्षतिपूर्ति, निर्माण कार्यको लागि अनुसूची १ बमोजिमको ढाँचामा निवेदन र अनुसूची २ बमोजिमको वडा सिफारिस दिनुपर्नेछ ।

१२. **अन्य गाउँपालिकालाई सहयोग गर्नसक्ने :** विपद् व्यवस्थापनको सम्वन्धमा केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार, जिल्ला समन्वय समिति, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, अन्य गाउँपालिकाबाट विपद् व्यवस्थापनमा सहयोगको लागि सहयोगको आग्रह आएमा गाउँ कार्यपालिकाको निर्णयानुसार आवश्यक सहयोग गर्न सकिनेछ ।

१३. **सम्पर्क र समन्वय गर्नुपर्ने :** गाउँपालिकाले केन्द्र सरकार, प्रदेश सरकार र जिल्ला समन्वय समिति, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, अन्य गाउँपालिका तथा सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरुसँग सम्पर्क गरी घटनाको जानकारी दिने, सहयोगको माग गर्ने र समन्वय गरी काम गर्नुपर्नेछ ।

१४. **सहयोग माग गर्नुपर्ने :** विपद् व्यवस्थापनको लागि गाउँपालिकाले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला समन्वय समिति, अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र, अस्पताल तथा स्वास्थ्य चौकी लगायतका सरकारी निकायहरु, निजी अस्पताल, रेडक्रस, गैरसरकारी संघसस्था लगायत अन्य सम्वन्धित निकायहरुमा आवश्यकता अनुसार सहयोगको आग्रह गरी राहत, क्षतिपूर्तिका लागि आर्थिक तथा भौतिक सहयोग जुटाउने, उपचार तथा खरिद लगायत कार्यमा छुट माग्ने जस्ता कार्यहरु गर्न सक्नेछ ।

१५.**विपद् व्यवस्थापन कोषमा रकम जम्मा :** गाउँपालिकाको विपद् व्यवस्थापन कोषमा केन्द्र सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान, गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत, अन्य गाउँपालिकाबाट प्राप्त अनुदान, विभिन्न व्यक्ति, संघसंस्थाबाट प्राप्त सहयोग, गाउँपालिकाले नियमानुसार लिन सक्ने ऋणबाट बाट प्राप्त रकम छुट्याई जम्मा गर्नुपर्नेछ । यो कोषमा न्युनतम ५ लाख रकम मौज्दात भइरहने व्यवस्था प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले मिलाउनु पर्नेछ ।

१६.**संशोधन तथा खारेजी :** संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारले विपद् व्यवस्थापन सम्वन्धमा वनाएको नीति, कानुन, निर्देशन भित्र रही यस गाउँपालिकाको आवश्यकता समेतको आधारमा यस कार्यविधिमा संशोधन, परिमार्जन तथा खारेजी हुनेछ ।

अनुसूची १

(कार्यविधिको खण्ड ११(५) बमोजिमको गाउँ कार्यपालिकामा दिने निवेदन ढाँचा)

मिति :

श्रीमान् गाउँपालिका अध्यक्षज्यू/प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतज्यू,

लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,

चराङ, मुस्ताङ ।

विषय : राहत/क्षतिपूर्ति पाउँ ।

प्रस्तुत विषयमा यस गाउँपालिकाको वडा नं. ...., ... मा मिति .... मा भएको .... कारणले .... भत्किएको /क्षति भएको /मृत्यु भएको हुदाँ साको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी/सो वापत प्राप्त हुने सहयोग रकम उपलब्ध गराइदिनुहुन अनुरोध छ ।

संलग्न कागजातहरु :

१) वडा कार्यालयको सिफारिस

२)

३)

निवेदक :

अनुसूची २

(कार्यविधिको खण्ड ११(५) बमोजिमको वडा कार्यालयबाट दिइने सिफारिस ढाँचा)

.... नं. वडा कार्यालय

.........,........

मिति :

श्री लो-घेकर दामोदरकुण्ड गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय,

चराङ, मुस्ताङ ।

विषय : राहत/क्षतिपूर्तिको लागि सिफारिस गरिएको सम्वन्धमा ।

प्रस्तुत विषयमा यस गाउँपालिकाको वडा नं. ...., ... मा मिति .... मा भएको .... कारणले .... भत्किएको /क्षति भएको /मृत्यु भएको हुदाँ साको अनुगमन तथा मूल्यांकन गरी/सो वापत प्राप्त हुने सहयोग रकम उपलब्ध गराइदिनुहुन सिफारिस गरिएको व्यहोरा अनुरोध छ ।

....

वडा अध्यक्ष